

Prívalové vody sa prelievajú cez oporný múr záchytnej vodnej nádrže (obec Smrečany, okres Liptovský Mikuláš). Foto: T. Hrnčiarová

povodní na jednotlivých tokoch, nie však lokálnym a globálnym príčinám, ktoré by pomohli tieto povodne vysvetliť a definovať reálne, ani ekonomickým a ekologicky prijateľným opatreniam na zadržanie vody v krajine, spomalenie povodňovej vlny a obmedzenie vylievania povodňovej vody mimo technické objekty na to určené, či tomu najdôležitejšiemu – otázke, ako zabrániť stratám na ľudských životoch. Ako kľúčová sa javí chýbajúca celospo-

ločenská diskusia o technickom prevedení protipovodňových hrádzi a rôznych retenčných priestorov, vhodne zakomponovaných v krajine, s ohľadom na krajinnoeologické limity, a nie diskusia o opodstatnenosti vodohospodárskych stavieb ako takých.

Mgr. Daniela Babicová, PhD., Ústav krajinskej ekológie SAV, Štefánikova 3, P. O. Box 254, 814 99 Bratislava, daniela.babicova@savba.sk

Študenti o svojom vzťahu ku krajine (o výsledkoch 9. ročníka súťaže esejí)

V Malom kongresovom centre Slovenskej akadémie vied na Štefánikovej ulici č. 3 v Bratislave sa dňa 28. októbra 2010 uskutočnilo vyhodnotenie výsledkov a vyhlásenie víťazov 9. ročníka česko-slovenskej

súťaže študentských esejí na tému *Udržateľný spôsob života*.

Do tohto ročníka súťaže sa prihlásilo 25 súťažiacich z celého bývalého Československa, čo je o trochu

viac, ako vlani. Po prvý raz sa medzi nimi objavila aj zahraničná študentka (z Kanady), poslucháčka jednej z bratislavských vysokých škôl. Do finále postúpilo desať esejí. Okrem súťažiacich patrí osobitné poďakovanie členom medzinárodnej poroty, ktorí zároveň recenzovali príspevky, zaradené do zborníka, tajomníčke poroty Erike Mészárosovej, ako aj žiakom Základnej umeleckej školy na Sklenárovej ulici v Bratislave pod vedením Zuzany Homolovej, z ktorých dielne pochádzajú keramické ceny pre víťazov.

Napriek tradičnému zameraniu súťaže esejí na udržateľný spôsob života sa konkrétne zadanie každoročne mení. Jednotlivé ročníky obyčajne venujeme významným podujatiam, výročiam a pod. Keďže sme si v r. 2010 pripomenuli 10. výročie prijatia dôležitého dokumentu Rady Európy, Európskeho dohovoru o krajine, téma 9. ročníka by sa dala nazvať: „O hľadani udržateľného spôsobu nášho spoluzitia s krajinou.“

Okrem 1. – 3. ceny porota udelila aj dve osobitné ceny. Tie ostali na Slovensku (Poľnohospodárska univerzita v Nitre a Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave). Následne vydaný zborník obsahuje všetkých desať najlepších esejí v úplnom znení.

Vyhlasovateľmi súťaže, ktorá sa koná pod záštitou pracovnej skupiny Európskeho EcoFora Hodnoty pre udržateľnú budúcnosť a za finančnej podpory Agentúry na podporu výskumu a vývoja v SR, boli:

Geografický ústav SAV, Spoločnosť pre trvalo udržateľný život na Slovensku a v Českej republike, Regionálne environmentálne centrum Slovensko, Geografická spoločnosť pri SAV a Česká a Slovenská asociácia Rímskeho klubu.

Úryvky z víťazných esejí

*Z eseje **Buď se naučíme krajinariť včas, nebo budeme mít***

problém Tamary Faberovej, poslucháčky Odboru manažmentu krajinných a záhradných úprav Masarykovej univerzity v Brne, absolútnej víťazky 9. ročníka súťaže esejí:

„Měli bychom posunout naši správu krajiny o krok vpřed. Po počítačové revoluci je, zdá se, opět čas na nějakou „krajinnou“ inovaci. A měla by být ekologicky funkční, ne pouze postmodernistická reminiscence starých časů, umělé setrvávání v historii. Možností, jak rozvinout potenciál našich krajín a zároveň posilít vnímavosť obyvateľ včúí svému prostredí, je mnoho. Lidé musí začít spatřovat pravou hodnotu věcí, jakými jsou zdravá voda, vzduch, čisté potraviny a energie, ale i prostor a čas – všeho začíná být nedostatek, co je vzácné, má nejlepší předpoklady stát se chráněným a váženým. Čeho si člověk váží, to vždy přirozeně chrání. Naštěstí tento proces už v Evropě probíhá, dal by se přirovnat k pozvolnému probouzení. Lidé by měli poznat, že jejich život může mít smysl, že dokáží prostředí kolem sebe obohacovat, pokud jen budou chtít. Navíc je to může i bavit, protože při tom mohou uplatnit svoji kreativitu!“

Z eseje *Nedědíme Zemi po našich předcích, nýbrž si ji půjčujeme od našich dětí, které autorkou je Lenka Mařincová, poslucháčka Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci:*

„Nedědíme Zemi po našich předcích, nýbrž si ji půjčujeme od našich dětí.“ – Vždycky, když čtu tento citát od Antoina de Saint-Exupéryho,

Súťaž o najlepšiu esej na tému: udržateľný spôsob života – 10. ročník - 2011

(pri príležitosti 20. výročia 1. pan-európskej konferencie ministrov životného prostredia, 10. výročia prijatia Národnej stratégie trvalo udržateľného rozvoja SR a Európskeho roku dobrovoľníctva)

Tematické zameranie 10. ročníka: problematika ochrany nášho životného prostredia v európskom kontexte, (ne)udržateľnosť smerovania Slovenska a Českej republiky v uplynulom desaťročí a význam dobrovoľníctva ako súčasť udržateľného spôsobu života

Termín vyhlásenia súťaže a zverejnenia kritérií: 15.1.2011

Termín vyhlásenia výsledkov súťaže: október 2011

Vyhlasovatelia: Geografický ústav Slovenskej akadémie vied

Spoločnosť pre trvalo udržateľný život v Slovenskej republike (STUŽ/SR)

Společnost pro trvale udržitelný život v České republice (STUŽ/ČR)

Regionálne environmentálne centrum Slovensko
Národné asociácie Rímskeho klubu v ČR a SR

Pod záštitou Pracovnej skupiny Európskeho EcoFora: Hodnoty pre udržateľnú budúcnosť

Medzinárodná porota: Mikuláš Huba, Vladimír Hudek, Vladimír Ira, Ján Lacika, Christina Manetti, Paulína Mišíková, Pavel Nováček, Natália Šovkoplias, Pavel Šremer, Lubica Trubníová, Eva Vavroušková

Finančná podpora (vrátane cien pre víťazov): Agentúra na podporu výskumu a vývoja (APVV)

Oprávnení účastníci: poslucháči univerzít a vysokých škôl v Českej republike a na Slovensku v I. a II. stupni vysokoškolského štúdia

Jazyk: slovenský, český alebo anglický

Rozsah: 3 - 5 rkp. strán, riadkovanie 1,5, veľkosť písma 12, Times New Roman CE

Kritériá hodnotenia:

- aktuálnosť prístupu a originalita spracovania (vrátane výstižnosti názvu),
- schopnosť zaujať čitateľa a presvedčivo vyjadriť vlastný názor (literárna hodnota),
- občianska/spoločenská angažovanosť,
- návrhy riešení (aplikabilita).

Pozn.: Najmä v prípade odbornej eseje bude porota prihliadať aj na serióznosť práce s prameňmi.

Víťzné eseje budú finančne ocenené a v prípade súhlasu ich autorov publikované. Prezentovať sa budú aj na podujatiach k 20. výročiu Dobříšskej konferencie.

Eseje je treba adresovať: Geografický ústav SAV, Štefánikova 49, 814 73 Bratislava (v tlačenej podobe a s vlastnoručným podpisom autora/ autorky na spríevodnom liste), na vedomie: STUŽ/SR a REC Slovensko (v elektronickej forme na adresy: geogmesz@savba.sk, rec@changenet.sk do 31.7.2011.

Súťažiacich prosíme uviesť presnú adresu bydliska aj školy, telefónny a e-mailový kontakt!

říkám si, že naši prarodiče se tak chovali. Můj praděda František si půjčil ten „můj kousek zodpovědnosti“ a předal mi ho. Já teď cítím pocit viny...nepředám ho své vnučce, pravnučce v tak krásném stavu.

Možná je právě teď ten správný čas na změnu. Mnohdy se veškeré

naděje budoucnosti světa upínají na mladé generace, na nás. Myslím, že právem jsme označováni za mobilizátory společnosti. Tak proč toho právě teď nevyužít? Krajina kolem nás a můj praděda František z dálky volají... A já? Netvrdím, že veškeré změny a vynálezy moderní doby jsou špatné a kontraproduk-

tivní. Jsou to ale vždy jen věci, hmotné předměty, které jsou výsledkem lidského bádání, činnosti. A citové pouto k přírodě tu někdy chybí...

Tak sbírám plastovou láhev a jinou pohozenou veteš z ohniště a loučím se s virtuálním světem mého pradědečka Františka Mařince, s krajinou, kterou možná už nikdy neuvidím...a trochu se obávám, jak bude vypadat fotografie z roku 2040. Vlastně... proč se obávám? Bude to obrázek, který jako zrcadlo odrazí naši, moji a vaši, míru zodpovednosti a úcty k prírodě.“

Z eseje *Udržíme panely?* od Petra Ondrejku, ktorý momentálne študuje na Prírodovedeckej fakulte Masarykovej Univerzity v Brne:

„Žijem v jednej z 650 tisíc domácností na Slovensku, zasadených v *kultúrnej krajine* panelových sídlisk. Málokto si pod pojmom kultúrnej dedičstvo pred-

staví unifikované, monotónne rady panelových monolitov. Z hľadiska zásahov do prírodnej a kultúrnej krajiny patria ale práve tieto obytné štruktúry k fyzicky najmohutnejším pozostatkom minulého zriadenia. Ich tienisté stránky sú dobre známe (hoci niekedy zaťažené nepresnosťami a mýtmi) – z pohľadu funkčného, sociálneho, estetického či environmentálneho sú ďaleko od ideálneho stavu.

Pokiaľ teda túto krajinu nepovažujeme za vzácne dedičstvo hodné konzervácie, vyvstáva úloha jej regenerácie v súlade so zásadami trvalo udržateľného rozvoja. Ako sa doteraz, po vyše dvadsiatich rokoch od konca socialistického režimu či desiatich od vzniku Európskeho dohovoru o krajine, Slovensko vysporiadalo s touto výzvou? Aké zmeny sú potrebné a prečo? ... Konečným cieľom je premena sídliska-spálne na zdravú, spravodlivú a úspornú

mestskú časť. Inak hrozí jeho sociálna degradácia, extrémnym príkladom je košické ghetto Luník IX. Súčasní obyvatelia majú vzťah k svojim súkromným bunkám, ale z okna by niekedy radšej nevideli. Lokálpatrioti sú hrdí na historické jadrá svojich miest, na okolitú prírodu, ale k ich sídlisku ich viaže slabé puto. Za takéhoto stavu pri prvej príležitosti rozšíria počty obyvateľov prímestských zón a prispejú k „rozliezaniu sa“ mesta do krajiny. Regenerácia panelových sídlisk je preto jedinečná možnosť obmedziť suburbanizáciu, extenzívny rast miest, vytvárajúci životný štýl závislý od automobilovej dopravy.“

Prof. RNDr. Mikuláš Huba, CSc., Spoločnosť pre trvalo udržateľný život na Slovensku a Geografický ústav Slovenskej akadémie vied, Štefánikova 49, 814 73 Bratislava, geoghuba@saoba.sk

Šesť stupňov – čítanie o svete našich detí

Mark Lynas: *Šesť stupňov – O našej budúcnosti na horúcejšej Zemi*. Preložil Marián Šumšala. Bratislava : Ing. Marián Šumšala, 2009, ISBN 978-80-970077-8-2

Nie raz v dejinách úroveň vedeckého poznania výrazne predstihla úroveň poznania verejnosti a vládnucich elít. Rozširujúce sa nožnice medzi tým, čo ľudstvo ako celok vie a tým, čoho si je vedomý priemerný občan tejto planéty, sa na sklonku 20. a v prvej dekáde 21. storočia stali univerzálnym fenoménom zasahujúcim snáď bez výnimky všetky odvetvia prírodných,

ale pravdepodobne aj spoločenských vied.

V mnohých prípadoch je tento „gap“ v poznaní vedcov a v poznaní verejnosti z hľadiska vývoja spoločnosti viac-menej neutrálny a neškodný. Sú však situácie, v ktorých sa neznalosť verejnosti a decíznych elít javí ako vážny problém. Vtedy sa naliehavou úlohou vedcov stáva výrazné zlepšenie komunikácie výsledkov vedeckého poznania smerom von zo slonovinových veží akadémií a univerzít a stránok karentovaných časopisov. Takáto potreba existuje v mnohých oblastiach vedy, ale snáď nikde inde nie je z hľadiska perspektív ľudstva a biosféry naliehavejšia, ako vo vedách o Zemi a zvlášť o jej klíme. Praktickou otázkou je, kto na to dá grant a kto z kolegov a akademických inštitúcií uzná, že fundovane a rýchlo komunikovať významné

vedecké poznatky širokej verejnosti je zásadne dôležitá vedecká práca, rovnocenná s publikovaním v uznávanej odbornej tlači?

Keď koncentrácia CO₂ v atmosfére Zeme naposledy dosahovala úroveň porovnateľnú s dnešnou – 360 až 400 ppm CO₂ počas pliocénu pred 3 až 15 miliónmi rokov – hladina svetového oceánu bola o približne 25 metrov vyššia ako dnes. Keď bola teplota Zeme naposledy počas Ďmskej medziľadovej doby pred 120 tisícmi rokov o zhruba 1 stupeň nad dnešným priemerom, bola hladina oceánu vyššia o 4 až 6 metrov. Ešte dramatickejšie sú čísla ilustrujúce veľké topenie ľadovcov pri prechode z poslednej doby ľadovej k dnešnej klíme: roztopené pevninské ľadovce Európy a Ameriky zdvihli hladiny oceánov o 110 metrov a po mnoho storočí stúpala hladina oceánov rých-